

Duhovni profil Ruđera J. Boškovića

Uz 300. obljetnicu rođenja

Marijan Steiner

msteiner@ffdi.hr

Ove, 2011. godine, navršava se (18. svibnja) 300 godina od rođenja isusovca Ruđera Josipa Boškovića, glasovitog matematičara, fizičara, astronoma, optičara, geodeta, arheologa, filozofa, književnika i diplomata. O našem velikanu napisani su dosad mnogobrojni članci, studije i knjige u Hrvatskoj i inozemstvu. Još uvijek je najopsežnije i najpotpunije djelo o životu i radu ovog znamenitog lika naše povijesti ono, što ga je napisao akademik Željko Marković u dva velika sveska (*Ruđer Bošković*, Zagreb 1968./69). Ovaj prikaz želi se osvrnuti u prvom redu na neke Boškovićeve duhovne karakteristike, koje na poseban način dolaze do izražaja u proučavanju njegove bogate osobnosti.

Duhovno oblikovanje i pripadnost Družbi Isusovoj

U obitelji Bošković vladalo je neka sabranost i iskren život po vjeri. Ruđerova majka Pavla odigrala je odlučnu ulogu u odgoju (otac mu je zarana umro). Bila je čvrsta žena i vrlo pobožna, a cijela obitelj jako usmjerena prema isusovcima. Tu duhovnu crtu poprimao je od najranijeg djetinjstva s ostalom braćom i sestrama i Ruđe (baš tako su ga zvali kod kuće!), pa nije čudo što je obitelj Nikole i Pavle Bošković rođ. Bettera dala četiri duhovna zvanja: Baro i Ruđer postali su isusovci, Ivan Dominik dominikanac, a sestra Marija redovnica. Ruđer je polazio školu u isusovačkom kolegiju u Dubrovniku kao i njegova ostala braća. Odlikovao se bistrinom i velikom intelektualnom nadarenošću. Pokazivao je sklonosti i za duhovni život, pa je pošao u Družbu Isusovu, kamo je već krenuo stariji brat Baro. Tako je 1725. otišao u Rim te ulazi u novicijat na Kvirinalu. Za vrijeme studija u Rimskom kolegiju (»Collegium omnium nationum«) zadovoljan piše bratu u Dubrovnik (1731.): »Božjom milosti ne trebam drugo od vas doli vaših molitava i desi li mi se ikada zgoda da podnosim nedaće, smatrat ću se presretnim da uživam koji plod sv. Siromaštva i goli

Križ Kristov za koji sam si preduzeo da ga slijedim«. U istom pismu nastavlja: »I budite uvjereni da sam tako zadovoljan sa svojim stanjem, da kada bih imao u svojoj ruci sva kraljevstva svijeta, sva bih pustio«. Godinu dana kasnije ističe želju »da se pokaže pravim sinkom sv. Ignacija«. Pokoravanje poglavarima i samozataja volje – to su oznake Boškovićeve ponašanja za vrijeme studija u Rimskom kolegiju, gdje je vladala strogost i disciplina u studiju i redovničkom životu. Uvijek je jako pazio da u svemu zavisi o volji svojih poglavara, što oni odrede. Nekoliko desetljeća kasnije napisao je: »Mnogo mi je koristilo moje ponizno i podložno držanje koje sam uvijek sačuvao«.

Glavni mu je posao u Vječnom gradu bio profesorska služba u Rimskom kolegiju, a nakon što je god. 1740. zaređen za svećenika, svoju crkveno-pastoralnu aktivnost Ruđer je vršio najviše u kolegijskoj crkvi sv. Ignacija: slavio je mise, katehizirao, propovijedao, ispovijedao. Na pokrajnom oltaru sv. Alojzija Gonzage služio je i svoju Mladu misu. Važnost koju je pridavao euharistijskom slavlju te sposobnost da se prilagodi, vidi se i po tome što je jednom zgodom celebrirao u nekom gostinju u Londonu za skupinu katolika, koji nisu imali misu već devet mjeseci (za misu je pribavio sve potrebne stvari).

Uvijek se ponosio Dubrovnikom, njegovom poviješću i kulturom. Sačuvao je govor svoga Grada svežim. No volio je i Italiju, napose Rim koji je oblikovao njegov duh, te je Rimski kolegij nazvao svojom »drugom domovinom«. A pred kraj života primio je francusko državljanstvo. No on se smatrao i stanovnikom Europe, u čijim je brojnim kulturnim središtima rado boravio. U tim gradovima našega kontinenta nije napredovao samo u znanosti, nego i upoznavanju umjetnosti, društvenog života i kulture općenito. Boraveći npr. u Flandriji, oduševljavao se tamošnjim slikarstvom, posebno sakralnim: zadivljen je u Antwerpenu Rubensovim *Raspećem* u crkvi sv. Valburge, a u katedrali *Skidanjem s križa*, koje je smatrao najboljim Rubensovim djelom. Upijao je umjetničke ljepote Rima i Italije, promatrao privlačnost Londona, divio se uzvišenim gotičkim crkvama Oxforda i Cambridgea, doživljavao otmjenosti Pariza, Beča, Varšave, Carigrada...

Družbi Isusovoj bio je vjeran do kraja, do njezina ukinuća 1773. godine. I nije ju želio napustiti ni onda kada je bilo jasno da će Red biti raspušten. Bila mu je ponuđena katedra na sveučilištu u Pisi, uz uvjet da skinе isusovačko odijelo, no Bošković je to odlučno odbio. Volio je Družbu, ističući i mnogo godina poslije ukinuća da je u njoj, uz nedostatke i slabosti, prevladavao »opći duh čestitosti«. Boljela ga je papina odluka. Bio je uvjeren da je ukinućem isusovačkoga reda papinstvo lišeno svoje osnovne zaštite. Osobito ga je pogađao način na koji je Družba ukinuta. Boškoviću je jako stalo do ugleda njegova Reda i uvijek ga je nastojao podići i ne ugroziti. Osobito je pridonio ugledu Družbe Isusove u Engleskoj, gdje se na nju u to vrijeme nije gledalo sa simpatijama. Svojim boravkom na Otoku pomogao je da se mišljenje o isusovcima

počelo mijenjati u pozitivnom smjeru. Bio je uvjeren da će ondje »sigurno učiniti znatne usluge katoličkoj vjeri i Družbi«.

Ta vjernost Družbi Isusovoj vidi se i iz Predgovora njegova *Dnevnika putovanja iz Carigrada u Poljsku* gdje svome imenu dodaje »abat«, a ne »iz Družbe Isusove«, tumačeći da je to morao učiniti »zbog promjene starog stanja, koje nisam nikad napustio zbog neke prevrtljive nepostojanosti, nego pošto je utrulo ono samo, tako da sam ostao na neki način kao siročić i bez ikoga svoga«. Bošković je bio poštivan ne samo u svjetovnim institucijama, nego i u Družbi Isusovoj (unatoč povremenim problemima i nesporazumima). Smatrali su ga jednim od najdostojnijih njezinih članova.

Čovjek iskrene vjere

Bošković je bio čovjek čvrste vjere i pouzdanja u Boga. Jednom piše: »Lijepa li je, korisna li je u tisuću slučajeva Vjera čista i iskrena«. Drugi put bratu Bari: »Prihvaćam zgradu da stavim do znanja da je [vjeru] imam u potpunosti«. Iskrenost te vjere dolazi do izražaja i u sasvim konkretnim životnim situacijama. Npr. prigodom povratnog putovanja iz Dubrovnika u Rim 1747., kada doživljava svakakve neprilike, piše: »Tako ožalošćen obratio sam se ponovno Bogu, kako sam učinio mnogo puta. I obećao sv. Luigiju [sv. Alojzije Gonzaga] da ću odslužiti tri mise na njegovu oltaru, i dati da drugi odsluže pet drugih, oslobodi li me toga jada. U tim mislima proboravio sam tako smućen i među snom i bdijenjem do pet sati«. A kada je 1776. ležao bolestan, rekao je: »Neka Bog učini što hoće«. Životno geslo sv. Ignacija *Omnia ad maiorem Dei gloriam* dolazi kod Bhoškovića također do izražaja. God. 1782. piše sestri Anici: »Neka gospodin Bog učini sve, što bude bolje za njegovu slavu!« A zbog kuge koja je prijetila Dubrovniku, daje podršku: »Sveti vas Vlaho toliko puta čuvao, tako će i sad«.

U starosti je zabilježio: »Približava se sedamdeset godina, pa se treba spremi na onaj dugi veliki put«. Razmišljajući o životu i smrti piše: »Sve to vrlo pridonosi za očuvanje jednoličnosti i smirenje stanja duše i dovodi do nekog prezira svih ljudskih stvari, svih događaja razne vrste; lakše se odatle prelazi na kontemplaciju apsolutne vječnosti koju su poslije smrti očekivali mnogi filozofi a mnogo sigurnije i bez opasnosti da se varamo očekujemo mi kršćani za koju možemo spremi ili stanje sretno ili bijedno po volji i o čemu jedinomu treba da brinemo i na nju samo pogled upiremo«. Misao na smrt nije ga uznemiravala. »Za očuvanje života, misleći kao filozof, ne bih priznao drugih motiva do li odredaba Vrhovnog bića, našega Gospodina [...] Dobro znam da me više od svega drugoga progone pred Gospodinom Bogom moje krivice, ali znam i to da se pri kažnjavanju Gosp. Bog većinom služi prirodnim sredstvima i ne mogu lako da se navedem da vjerujem da je red u prirodi tako stalno poremećen da

mene zbuni«. I kada je bio u teškoj životnoj krizi pred kraj života, vjera mu je mnogo pomagala da sačuva život. Konačno je primio i bolesničko pomazanje, što mu je dalo duhovnu snagu prije odlaska s ovoga svijeta.

Vjeru u Boga izražava i kao filozof. U svom glavnom djelu *Teorija prirodne filozofije, svedena na jedan jedini zakon sila koje postoje u prirodi*, u Dodatku *O duši i Bogu*, Bošković zanosnim riječima upućuje na »Vrhovnog Tvorca Prirode«, biće izvan svih pojava. »Što se tiče Božanskog Tvorca Prirode, moja teorija izvanredno osvjetljuje i potrebu da On bude posvema priznat, i Njegovu vrhunsku moć, mudrost i providnost, što sve u nama izaziva najpozniznije poštovanje i ujedno zahvalnost i ljubav; te posvema otpadaju ništavne sanjarije onih koji misle da je svijet slučajno nastao, ili da odvijeka postoji sam po sebi upravljajući se po nekim svojim nužnim zakonima«. Iz apsolutnog dinamizma Bošković je izvukao onto-teologijsku posljednicu ustvrdivši odvažno da je Bog sila: »Potrebna je beskonačna sila Vrhovnoga Tvorca koji izabire jednu od onih beskonačnih kombinacija«. Ističe da slobodu stvaranja (nasuprot determinizmu i nužnosti) ima »beskonačni Tvorac koji nadvladava beskonačnu nedeterminiranost«.

To Vrhovno biće ulazi i u Boškovićeve rasprave o posljednjim mehaničkim pitanjima i u temelje nekih osnovnih pojmova. Nalazi se i u određenju (*determinatio*) u njegovoj teoriji privlačnih i odbojnih sila. Također osnovno mehaničko »načelo ustrajnosti« stoji »jedino do slobodne neke volje Vrhovnoga Tvorca Prirode«. Za svemirsku gravitaciju naš se Ruđer priklanja stavu da je to slobodni zakon koji je »utvrdio Vrhovni Tvorac Prirode dok je osnivao svijet«. Vrlo se protivio materijalizmu, kritizirajući neke koji su se služili njegovim mislima da brane svoj materijalizam.

Vlastitu vjeru i predanje Bogu Ruđer je neprestano razvijao i produbljivao. Dobro je znao da cijelim svojim životom i radom može slaviti Boga. To je naučio iz knjižice *Duhovne vježbe* sv. Ignacija Lojolskog, osnivača Družbe Isusove. Isusovci obavljaju ignacijevske duhovne vježbe u trajanju od 30 dana dvaput u životu (na početku i završetku svoje duhovno-redovničke formacije), a onda i svake godine skraćeno, osam dana. Iz tog duhovnog spisa uvijek je posvješćivao iz »Načela i temelja« riječi: »Čovjek je stvoren da Gospodina Boga svoga hvali, da ga štuje, da mu služi i da tako spasi svoju dušu, a ostale stvari na zemlji stvorene su radi čovjeka, da mu budu od pomoći da postigne svoju svrhu za koju je stvoren«. Uvijek je nastojao svome djelovanju davati smisao i voditi prema cilju. A u svemu ga je nadahnjivao i završetak *Duhovnih vježbi* pod naslovom »Razmatranje kako da postignemo ljubav«. Ondje sv. Ignacije između ostaloga kaže: »Ljubav treba da se pokaže više djelima nego riječima«, što je itekako dolazilo do izražaja u Ruđerovu životu. Svjestan je bio i riječi osnivača Družbe Isusove koji je molio »za unutarnju spoznaju tolikih dobročinstava što sam ih primio od Boga da ih u zahvalnosti potpuno priznam te

uzmogmem u svemu uzvratiti tu ljubav i služiti njegovu Božanskom Veličanstvu«. Primjenjivao je te riječi na sebe.

Između tišine srca i životne buke

Iako je Ruđer Bošković bio vrlo pokretan čovjek, koji je mnogo putovao Europom od jednog do drugog kulturnog središta, često je shvaćao da se samo u šutnji i tišini mogu dogoditi velike stvari: i to ne jedino u znanosti, umjetnosti, kulturi, nego konačno i u samom osobnom susretu s dobrim Bogom, Stvoriteljem i Gospodarom povijesti, čovječanstva ali i svake ljudske duše napose. Dok su se oko njega nizali svi problemi i nervoze svijeta, politike i ekonomije, kulture i progresa, šumova i buke – Bog je za Boškovića ostao skriven i tih, kao svijetla točka sabranosti i plemenite darežljivosti.

Na Boškovića bi se mogle primijeniti mnoge misli iz duhovno-meditativne knjige isusovca p. Mije Škvorca *Molitva svake duše*, Zagreb 2006. Osjećao je p. Ruđer da je samo oko Isusa, njegova učitelja, tišina i smirenje. On je Božju objavu doživljavao i shvaćao tek onda kad je stisnuo oči i pred bukom zatvorio srce, kako bi mogao otkrivati misterij svega što postoji. A on je uistinu znao uroniti u otajstvo svijeta i života kroz zov tišine i smiraja s raznih vidika. Bio je pravi polihistor, čovjek golemog znanja i kulture, a onda i utjecaja na raznim područjima ljudske djelatnosti, ne samo svoga doba nego i kasnije, sve do danas. Shvatio je da Bog najjasnije govori onda, kad ga čovjek sluša, osluškuje. A Ruđer je znao slušati, gledati i otkrivati tajne svijeta koje je u stvorenje pohranio Bog. Privlačila ga je ljepota prirode, napose svemira.

Bošković je bio otvorena duša. Nekima se to možda i ne sviđa. Misle da je neodređeni kozmopolit, nekakvi neodređeni mješanac. Otvorenost njegove duše nije bila nikakva slabost. Imao je on širine i razumijevanja za sve i za svakoga. Njega je vazda nukala prema drugima ona sveta zapovijed naravi, dana od Boga. Biće je utoliko biće, ukoliko se po dobroti daruje. Nitko na svijetu nije sam, nitko ne živi sam za sebe. Ruđer je duboko doživljavao da je stvoren za opće dobro i pritom je iskreno računao na Božju milost. Stoga se npr. u diplomaciji zauzimao za dobro svojega Dubrovnika, njegovih stanovnika. Shvatio je on da je Bog darovao cijeli svijet, pa i svemir, ljudima. Bio je otvoren čovjeku, društvu, svijetu, prirodi, svemiru. Razumio je da je njegova otvorena duša samo odziv na božanski poziv. Osim Boga zvali su ga i ljudi i svemir, ljepota i dobrota i sklad i poredak svega postojećeg. Otvoriti dušu, usta, cijelo biće – značilo je za njega doživjeti prisutnost svega što je plemenito, veliko, nebesko. Otvoriti se – značilo je sve postojeće razumijevati i sve uzvišeno poželjeti.

Našega Ruđera uvijek je više zanimalo na svijetu i u životu ono što može dušu ozbiljno potresti, negoli ono što je može neozbiljno rastresti. Njega je

mного toga privlačilo. No narav mu je bila uvijek zagledana u bitno. Nije se volio odviše družiti sa sporednim, kratkotrajnim, prolaznim. U njemu je uvijek nešto red, stalnost i sigurnost u svemu, smisao i promišljenost svega. Njega nije zanimala vanjska i prolazna površnost, nego nutarnja struja i snaga. Vazda je htio nekud zaroniti, nekamo se popeti, dublje pogledati, jače promotirati. Boškoviću ništa na svijetu nije slučajno položeno na tračnice po kojima se svijet kreće. Svugdje je vidio Božji plan i uvidio da sve mora biti upravljeno prema određenom svršetku, cilju. Sve mora biti normirano odnosa i velikim zakonima solidarnosti, sve mora biti poneseno jednom voljom i mora se očitovati kao odraz određene misli. Otkrivao je kako je ta misao vodilja svega i ta odluka zapisana u tajanstvenim dubinama stvorenoga svijeta. Ništa od površnosti fenomena nije ga trajno moglo zaustaviti. Uvijek se želio spustiti i zaroniti da pogleda onu tajnovitu strukturu, nutarnji sastav, sveto i nepoznato uređenje prema nekoj ideji, misli. Ruđer je napose drhtao pred zagonetkom svemira, bio je zadivljen prosijevom jedne goleme pokretne sile. I sve ga je to vuklo na razmišljanje i poklon. Gledajući i motreći duhom neizmjerne prostore, tresao se i šaptao: To je veličanstveno. Veličajnost ga je tjerala na ozbiljnost i sabranost.

Na svoj je način gledao u materiju i kozmos, onako kako je to dva stoljeća kasnije činio njegov subrat p. Pierre Teilhard de Chardin. Kao da je anticipirao sljedeću molitvu i razmišljanje velikog Francuza (*Hvalospjev svemira*, Zagreb 1998.): »Blagoslovljena ti, univerzalna Materijo, beskonačno Trajanje, eteru bez obala, Trostruki ponoru zvijezda, atoma i naraštaja, ti što nam, preplavljujući i brišući naše uske mjere, otkrivaš dimenzije Boga«. I dalje: »Bez tebe, Materijo, bez tvojih napada, bez tvojih istrgnuća, životarili bismo tromo, skrštenih ruku, djetinjasto, ne poznajući ni sebe i ni Boga«. I još: »Tajanstveno i stvarno [...] u dodiru sa supstancijalnom Riječi, Svemir je, neizmjerna Hostija, postao Tijelom. Sva materija je, Bože moj, po tvom Utjelovljenju sada utjelovljena«. A drhtao je Bošković i pred svakom pojavom života i samoga čovjeka. Najviše pred veličanstvenim bićem samoga Boga, Svevladara i Svedržitelja.

Bio je uvjeren da nam sama narav stvari ostaje skrivena i da najnutarnjije supstancije stvari neposredno ne spoznajemo. »Čestica znanja do koje smo došli stoji prema cjelokupnoj samoj Prirodi u omjeru bezgranično manjem od zrna sitnog pijeska prema našem svemiru što ga vidimo«. Sfera apsolutnosti pripada prema Ruđeru samo transcendentnom svijetu, sve je drugo relativno.

Pozitivne crte karaktera

Najveći broj ljudi Boškovića je poštovao i volio. Resila ga je znanstvena iskrenost i poštenje, marljivost i lakoća stvaranja. Bio je otvoren s obzirom na svoja otkrića, tj. nije ih skrivao ili tajio. Isticao se osobitom nadarenošću,

žilavom energijom i neumornošću kojima je pristupao svakom radu. Preuzimao je poslove odmah i zauzeto, »mислеći samo na svoju dužnost i svoju savjest«. Obveze je svoje vršio vjerno i smatrao je to pitanjem časti. Jedini razlog zašto je npr. htio prihvatiti da ide čak u Kaliforniju bio je važnost posla i javno dobro (astronomska promatranja), što se ipak nije ostvarilo zbog nekih objektivnih razloga. Iako osjetljiv na svoje pronalaskе, nikada nije htio prisvajati ono što nije bilo njegovo u otkrićima.

Netko je za njega izjavio da je »prirodan i dobrodušan« i stoga »bilo je nemoguće da ga se ne voli«. Govorilo se da je »jedan od najljubaznijih ljudi« i vrlo uslužan. Sam Ruđer piše bratu Baru: »Kako govorim živahno i slikovito, vidim da me svaki skup lica rado sluša«. Bio je »primjerene strogosti« i u ženskom društvu, u kojem se inače ugodno osjećao. Ali imao je čisto srce, tako da je sve napasti mogao svladavati i sublimirati. Odlikovao se elegancijom, što je oznaka baroknog vremena kojemu je pripadao, te sposobnošću zapažanja.

Iskazivao je veliku dobrotu i privrženost svojim u obitelji, osobito prema starici majci. Ali imao je veliko srce i za potrebe svojih Dubrovčana. Tako je poznato da se brinuo za dvojicu mladića iz Grada koji su se spremali za novicijat u Rimu, kao i kasnije za svoje mlađe zemljake. Javljao je kući vijesti o njima, posebno o njihovu zdravstvenom stanju (obilazio ih je ako su oboljeli). Bošković se i inače isticao brigom oko bolesnika i rekonvalescenata koje bi posjećivao, ostajući kod njih dulje vrijeme i žrtvujući dio vlastitog odmora.

Bio je snažne tjelesne građe, ali ipak se više puta morao boriti protiv raznih bolesti. Njegov je organizam podržavala disciplina i jaka volja. Često je odbijao poticaje da u bolesti traži pomoć liječnik, stojeći na stanovištu kako ne dolikuje njemu, kome je zvanje dokazna znanost, ravnati se po uputama znanosti koja samo nagađa (takvom je smatrao medicinu).

Volio je samoću i mir koji su mu pogodovali za studij, istraživanje i pisanje. Još je prvo desetljeće svoga znanstvenog i nastavničkog rada mogao obavljati većinom u tišini svoje radne sobe. No novi znanstveni i stručni zadaci koje je dobivao, a uz to i sve jače društvene veze, pomalo su mijenjali mirni tijek dotadašnjeg života. Kad je morao početi sve više izlaziti među ljude, došla je do izražaja njegova osobita društvenost. Sada se vidi da je nemirna duha i da ne može baš dugo ostati na jednom mjestu. No pred kraj života opet je sve više volio tišinu i povučenost.

Mnoge su lijepe oznake njegove naravi. Temperamentan, osobito inteligentan, bogate i široke erudicije, oštra uma, izvrsne konverzacije, duhovit, originalan, intuitivan i s mnogo ideja, lojalan i siguran prijatelj, dobra srca i pun samilosti. Nije se nametao da negdje bude prihvaćen. Uvijek je čekao da bude pozvan u određena društva. Govorio je: »Nikada nisam tražio i nikada neću tražiti« (redovito članstvo u Francuskoj akademiji, čiji je bio samo dopisni član). Je li to znak poniznosti ili ponosa i samouvjerenosti? U svakom slučaju bio je svjestan svoga znanja i ugleda na području znanosti, pa je oče-

kivao da mu se to prizna. Jednom je rekao: »Nisam ja zgodan za dvorove, jer ne znam laskati, ne tražim ništa, ne nadam se ničemu i govorim što osjećam«.

Boljele su ga teške objede. To je počeo doživljavati npr. u Beču: jedna je bila optužba zbog neprestane odsutnosti otkako je ušao u službu austrijske carice na Kraljevskom sveučilištu u Paviji i da tumara po Italiji; druga kako se pobrinuo da ga londonski Royal Society pošalje u Kaliforniju kako bi mogao što dulje izbivati iz Pavije. Odbijao je te prigovore. Smatrao je da je jedan od razloga za takve klevete i to što se tada proganjalo Družbu Isusovu, te zavist jer su njegovi prihodi bili veći od uobičajenih. I u drugim slučajevima brani se ogorčeno i snažno, ako je bio nepravедno napadnut ili optužen.

Neke karakterne sjene

Oni koji mu nisu bili skloni, govorili su za Ruđera da je veliki zanesenjak, »čovjek koji govori za desetoricu, priča, dosađuje i ubija sve vječnim svojim brbljanjem, svojim beskonačnim razlaganjem«. Govorilo se i to da je tašt, samouvjeren i hirovit, da previše drži do sebe i do svojih zasluga. Nije baš lako podnosio prigovore ili kritike. Ipak, briga za vlastitu slavu nije ga učinila slijepim za vlastite nedostatke.

Bošković je imao melankoličan temperament i bio je dosta prožet nekim pesimizmom. Istražitelj njegova života i rada Željko Marković pita se i razmišlja: »Da li klice toga leže u kakvom fiziološkom nedostatku kada sam Bošković u jednom pismu kući ističe okolnost da se rodio pošto je otac već godinama ležao prikovan uz krevet zbog bolesti nogu? Možda i tragična smrt brata Pere izlazi iz iste dispozicije, premda je obiteljska tradicija druga? Možda je uzrok u atavističkom duboko usađenom vjerovanju u usud i zlu kob. Možda je impulsivna Ruđova priroda, sva usmjerena na krajnju aktivnost, stradala od nemogućnosti da u punom poletu raskrili snažno svoja krila do visina za kojima je neprestano težio«.

Liječnici navode kao glavno obilježje Boškovićeve karaktera osobitu uzbuđljivost i živost zbog kojih je bio često vrlo govorljiv, razdražljiv, nemiran za svoju budućnost i jako osjetljiv na slavu i svaku neugodnost. Energična životna snaga dovela ga je do potrebe za većom količinom hrane. No, iz njegovih pisma vidi se da je u kasnijoj dobi pazio na svoju hranu, dapače, da je jeo samo jedanom dnevno. Znao je tvrdoglavo zastupati svoje mišljenje, samouvjeren u svoj autoritet. Pred kraj života neko samoljublje i cijenjenje vlastitog rezultata prelazilo je granice razbora i bilo je kao predigra buduće jake psihičke bolesti (mahnitosti), čiji se znaci javljaju poslije šezdesetih godina. Hvalio je samo one za koje je bio siguran da će njega hvaliti. Počeo je bježati od društva iz nekog osjećaja malodušnosti da neće govoriti savršeno dobro, a kada bi ga silom doveli, ostajao bi šuteći, zamišljen i nepristupačan. Znao je u to doba biti i

vrlo darežljiv, a zatim zapadati u tjeskobu bojeći se siromaštva, uvjeren da će umrijeti i izgubiti sve. Bojao se za svoj ugled u starosti, a napose se strašio da ne bi mnoge pogreške u izdanju njegovih djela dovele do rugla. Boškovićev tajnik Tomagnini sudi mnogo blaže o svim tim stvarima nego liječnici.

Bio je vrlo živ i sklon da u srdžbi plane. Neki su u tome vidjeli jedinu njegovu slabost. Znao se iskaliti, ali kažu da je i tada zadržao »bezazlenost« i »prostodušnost« karaktera. Netko je o Boškoviću primijetio: »Način na koji je izražavao radost što ju je osjetio pri otkriću istine, kao i to da služi vođom i samima svojim učiteljima, bila je tako živa i tako ga svega obuzimala da su mu rado opraštali imajući u vidu dobrobit i slavu što ih je pripremao sebi i svojoj Družbi«. Neuspjeh koji je doživio u Breri ostao je u njemu kao ljuta rana. Smatrao je i neke osobe svojim osobnim neprijateljima.

Što je bio stariji to je više dolazila do izražaja i teža strana njegove naravi. Jedan njegov subrat spominje da je »po prirodi u nemogućnosti da se svlada i u svojim stvarima, koje je utuvio u glavu, da je pretjeran«. Drugi pak njegov poznanik izražava se blaže: »Što bi se držalo kod drugog da je zanesenost, u njega će biti dalmatinska ćud koja po svojoj prirodi ne zavija stvari u birane fraze«. Bio je prirodno impulzivan i snažne fantazije. No Ruđer se s obzirom na to opravdavao: »Moja mašta je živa i da nisam takav ne bih bio ni onaj geometar ni onaj pjesnik za kojega me bar drže«.

Zaključak

Duhovni profil Ruđera Boškovića sjaji svojom veličinom i snagom do danas. Kao znanstvenik koji spada među europske divove, svoj identitet prima on u prvom redu preko osobne religioznosti i pripadnosti Družbi Isusovoj. Mnoge kvalitete koje je posjedovao samo su u manjoj mjeri zasjenjene i nekim njegovim slabostima, posebno u starosti. On je bio i ostaje jedna od najblištavijih zvijezda koje su se rodile na hrvatskom tlu. Zato nas ova 300. obljetnica Boškovićevega rođenja potiče da kao pojedinci i kao narod s poštovanjem i zahvalnošću obnovimo spomen na tog velikana svoje povijesti.